

7.

operation könsmaktsförståelse

Våld mot kvinnor är ett uttryck för historiskt ojämlika maktförhållanden mellan kvinnor och män och att det är dessa ojämlika förhållanden som har lett till att männen dominerar och diskriminerar kvinnor. Våld mot kvinnor är en avgörande social mekanism, genom vilken kvinnor tvingas in i en underordnad ställning gentemot män.

— Förenta Nationernas deklARATION om avskaffandet av våld mot kvinnor (1993).¹

Kriget mot kvinnorna eller männen?

Det finns sedan länge en feministisk teori att de sexuella relationerna mellan könen i allt väsentligt är politiska. Susan Brownmiller hävdade i sin bok *Against Our Will*, som släpptes 1975, att kvinnors sexuella identitet formades av våldtäkt och hot om våldtäkt.² Med andra ord framfördes en teori som menade att det var en underförstådd terror som definierade kvinnors sexuella identitet. Våldtäkt skulle inte förstås som vilket våld som helst, utan som en del av vår kultur, där män både använder våldtäkt och gynnas av hotet om våldtäkt. Våldtäkt hade dessutom, påstod Brownmiller, använts sedan urminnes tider som en medveten strategi för alla män att hålla alla kvinnor i konstant skräck. Männens könsorgan, menade hon, har makten att framkalla fruktan.³ Hur Brownmiller kommer fram till detta är lika gåtfullt som Beauvoirs bestämda uppfattning att kvinnor alltid stått bredvid och tittat på när män byggt civilisationer. Året efter gav Maria-Pia Boëthius ut boken *Skylla sig själv*, vilken är en variation på teorin, där hon upprepade den genom att mena att våldtäktsmän skulle vara patriarkatets frontsoldater.⁴ Ett ytterligare viktigt bidrag i denna radikalfeministiskt präglade flora

är Diana Scullys bok från 1994, *Understanding Sexual Violence: A Study of Convicted Rapists*, där hon hävdade att det är den ojämställda strukturen som får män att bruka våld mot kvinnor, och att andra individuella förklaringar är frågan om myter, som psykiska sjukdomar, alkohol- och drogmissbruk och så vidare, eftersom de dömda männen hon intervjuade var "friska" och visade "normala" problem.⁵

Våldtäkt (eller våldet mot kvinnor) är därmed betraktat som något normalt, något alla män lär sig och gynnas av i egenskap som man, och ska därför behandlas som sammanhängande med ett normativt manligt beteende. Ändå kan ju den slutsatsen inte dras, eftersom de sociala normerna bygger på att våldtäkt är fel och skall vara straffbart. Idén är att det inte är enskilda män som våldtar, det är manligheten genom den patriarkala logiken, som ligger bakom och orsakar våldet. Roten till allt det onda är manligheten och det är denna som måste förändras. Vad Brownmiller gör för att leda detta i bevis är att använda exempel från krig och samhällen som rasat samman, vilket är att dra generella slutsatser från det extrema, eller göra något allmänt genom att berätta anekdoter, en högst tvivelaktig vetenskaplig metod, vi kan kalla den här för en ytterlighetsprincip. Eller som Scully, som faktiskt menar att det finns en patriarkal logik i våldtäkterna genom att tänka sig att det kan bevisas genom att påvisa att de dömda våldtäktsmännen också i många fall planerat sina illdåd eller att deras "problem" var vanliga. Av det följer varken slutsatser om normalt beteende eller om psykiska sjukdomar eller att problem som våldtäktsmän uppvisar är likartade med andra mäns.

Senaste tillskottet till denna tradition är Katrine Kielos *Våldtäkt och romantik* som kom ut våren 2008 och tycks bygga vidare på en artikel hon skrev 2007 för tidskriften *Arena*, blandat med en, enligt henne, uppdiktad historia om sig själv som våldtäktsoffer, ett förvisso intressant grepp för att "levandegöra" idéer.⁶ Kielos uttrycker det som om det bara handlar om att förändra kulturen och attityderna för att våldtäkter skall upphöra.

Den gemensamma slutsatsen är att det är en normfråga, att det normativa är att våldta, och hotet om våldtäkt finns alltid närvarande för kvinnor att anpassa sig till. Våldtäkten anses därför vara skild från annat våld, den är sexuell, och det är genom sex som det manliga våldet mot kvinnor uttrycks. Om bara kvinnohatet upphörde skulle också våld mot kvinnor upphöra. Det

förutsätter att allt våld som drabbar enskilda kvinnor har att göra med kvinnohat, och att våra kulturella normer är grundade på kvinnohat. Detta sätt att se på normer och kön begränsar sig inte bara till våldtäkt, det appliceras lika gärna på mansrollen vars normer beskrivs som styrda av våld. Stephan Mendel-Enks bok *Med uppenbar känsla för stil* är ytterligare ett exempel på hur manligheten kopplas ihop med våld, oavsett hur individernas beteenden och personligheter ter sig.⁷ Bevisföringen för att våld och dominans är en viktig del av en manlig norm som genomsyrar vårt samhälle och våra kulturella uttryck bygger på en logik som liknar Brownmillers ytterlighetsprincip, nämligen att ur det extrema måla upp det som ska gälla som generella normer.

Antagandet är att det är kvinnohatet, kombinerat med ett manligt avståndstagande mot att verka feminiserad, som styr och för att förstärka att ytterlighetsprincipen är en legitim analysmetod hävdas att det också är helt vanliga välanpassade män som utövar våld. Eftersom ingen kan veta vilken individuell man som brukar våld, drar alla män nytta av denna osäkerhet. Den patriarkala överordningen bygger på att denna osäkerhet innebär ett uttalat hot mot kvinnor, att vem som helst kan använda våld. Att det är få män som utövar våld blir oviktigt, och därför behöver det inte heller problematiseras varför de flesta män inte utövar våld. Ett individuellt avståndstagande från våld blir omtolkat till acceptans för våld av kollektivet män. Samma analytiska metod skulle bli uppenbart obehaglig och ovetenskaplig om vi ersatte det kollektiva analysföremålet med någon annan grupp. Denna typ av analys borde därför höra hemma på en skräp hög, varje dylik ansats till vetenskaplig förenkling borde föranleda ljudliga larmklockor.

Men den slutsatsen drar inte professor Maud Eduards, tematiskt och uttryckligen menar hon istället att krig och fred flyter ihop, att det som sker i krig är av samma slag som sker i vår vardag.⁸ Hon säger att: genom att inte kollektivisera män i förklaringarna av våld mot kvinnor så osynliggörs könsordningen, genom att individualisera våldet görs handlingarna till icke-politiska problem. Eduards exemplifierar detta med en parallell, men ett bakvänt resonemang om individuella och kollektiva orsaker: Om Timothy McVeigh, som gått till historien som Oklahomabombaren, hade varit muslim hade hans handlingar kollektiviserats, men istället individualiserades han som enskild galning. Eduards

menar att det råder ett strukturellt könskrig och genom att individualisera förklaringarna syns inte detta. Alla kvinnor är rädda för manligt oförutsägbart våld, och kvinnors handlingsutrymme begränsas av att vissa kvinnor utsätts för våld. Slutsatsen är att krig och fred inte går att skilja på, och att manligheten är ett terrorinstrument, att våldet mot kvinnor måste lösas genom att män tar ansvar för de manliga normerna. Att kvinnor är rädda för våld är ett bevis på att män gynnas och kan stabilisera patriarkatets ordning.

Manligt våld är ett universellt fenomen. Mäns frustrationer och behov av kontroll samt hotad maskulinitet kommer till uttryck som våld på alla nivåer i samhället: strukturellt, kulturellt och individuellt. Det handlar om hegemonisk maskulinitet, om mäns rätt att ha tillgång till kvinnor på sina villkor, om ifrågasättande och förnekande av kvinnors handlingsutrymme. Både i internationell politik och i de svenska affischkampanjerna avböjer män som grupp att ta politiskt ansvar för manliga normer och konstruktionen av maskulinitet. Mönstret är detsamma: krig och vardagsliv flyter ihop.⁹

Normen är att män hatar kvinnor och detta förklarar allt manligt våld som sker mot kvinnor, i krig som i vardagen, det är inte individuella män som begår våldsbrott, det är kollektiv. Att detta trivialiserar ansvaret enskilda män har för sina brott torde vara uppenbart, men det trivialiserar också män som offer för våld, det blir på något vis deras eget fel och ansvar. Det mest oroväckande med förenklingen är att den inte bara banaliserar mänskligt beteende utan också bortser från att även våld är komplext. Slutligen trivialiserar den även faktumet att kvinnor också utövar våld och behandlar detta vid sidan om som om det vore frågan om något essentialistiskt annorlunda.

Mäns våld mot kvinnor som en ideologisk konstruktion

I Förenta Nationernas *Deklaration om avskaffandet av våld mot kvinnor* uttrycks könsmaktsperspektivet som att mäns våld mot kvinnor är en spegel av kvinnors underordning och mäns

överordning. Våldet antas vara både resultatet av och ett vidmakthållande av denna ordning. I många länder där kvinnor behandlas mycket illa, både legalt och socialt, är det inte svårt att koppla strukturella könsförklaringar till våldet, som när kvinnor misshandlas och dödas utan att samhället ingriper utan till och med uppmuntrar och legitimerar våldet.

Men frågan är om denna "universella" ordning verkligen går att applicera på allt våld som kvinnor drabbas av och allt det våld som män begår? Frågan måste också ställas om det är en hållbar och relevant förklaring för det som brukar kallas för partnervåld, eller våld i nära relationer? För om det är så i länder och samhällen där kvinnor och män åtnjuter lika rättigheter och där samhället både ingriper och fördömer våldet blir det svårt att se hur könsmaktsordningen skulle ha likvärdig betydelse. Om det dessutom är så att det motsatta förhållandet existerar, nämligen att det finns något som skulle kunna kallas för kvinnors våld mot män blir det än mer problematiskt att tala om mäns våld mot kvinnor som uttryck för denna universella könsmakstordning. Historiskt förtryck av kvinnor är inte heller enkla eller självklara att överföra som gällande strukturer i nutiden speciellt när kvinnor och män har lika rättigheter och när vi självklart protesterar när vi inte behandlas lika. Ändå har utvecklingen lett till att en del feminister kräver särbehandling och speciella rättigheter baserade på ett historiskt förtryck.

Ett vanligt förekommande tema i debatten och en utbredd samhällssyn på partnervåld är att "helt vanliga män" står för denna typ av våld. Ett annat vidhängande tema handlar om "sjukdomen manlighet" som är en konsekvens av att tänka sig att våld är normaltillståndet för män. Det finns många exempel som kan tjäna som illustration av detta.

I en broschyr producerad av Operation kvinnofrid betonas det strukturella våldet, och med det menas att partnervåld uppvisar ett traditionellt könsmönster: män är våldsamma och kvinnor offer. Detta mönster menar man genomsyras och återskapas av könsmaktsordningen i samhället och präglar det på alla nivåer; vare sig vi pratar om familjen, arbetsplatsen, den offentliga miljön eller rättssystemet och lagen.

Eftersom myterna kring och attityderna till mäns våld mot kvinnor fortfarande ser ut som de gör kan vi tro att

det handlar om människor vi sällan träffar, sådana som har annat etniskt ursprung och religion, är missbrukare eller något annat som skiljer dem från "oss vanliga" människor. Sanningen är att det kan vara vem som helst av oss, oavsett samhällsposition, som utövar detta våld eller blir utsatt för det.¹⁰

En återkommande föreställning som målas upp i samhällsdebatten när man talar om våld i nära relationer är "mäns våld mot kvinnor" och det är ofta så partnervåld beskrivs, debatteras och politiseras. Demonstrationer anordnas och lagar stiftas särskilt för att agera mot detta. Det kan tyckas gott och viktigt, och våld mot kvinnor är något självklart att ta avstånd från. Ingen förnuftig människa skulle väl vilja påstå sig vara för våld mot kvinnor? Men den besvärliga följdfrågan måste dock ställas: varför är det så tyst kring de män som är utsatta för partnervåld, är inte de också "vanliga män"?

I takt med att kvinnorörelsen varit bra och effektiv på att lyfta fram vad som sker bakom de stängda dörrarna har stigmatiseringen och skammen alltmer släppt. Att misshandla en människa kan aldrig vara en privatsak, det är en kränkning och betraktat som ett brott. Det är den positiva utvecklingen som varit till stort gagn för kvinnor och för möjligheter att agera mot våld. Den negativa utveckling som däremot uppstått parallellt är att fokuset på mäns våld tenderat att osynliggöra faktumet att även kvinnor brukar våld. Om kvinnors våld råder det tyvärr stora kunskapsbrister om, och en orsak till detta är ideologisk. Pratar vi om partnervåld associerar vi snabbt till den slagna kvinnan, offret, och den slående mannen, förövaren. När mäns våld mot kvinnor uttrycks som ett samhällsproblem medan kunskapen och problematiseringar om kvinnors våld tiger still är det av vikt att ställa frågan varför och vad det har för konsekvenser.

Varför frågan om våld i nära relationer tenderat att bli så ensidig i sin könsberättelse beror på att den feministiska könsmaktsförståelsen tagit överhanden. Det är ett ideologiskt fält som fått ett brett genomslag som "kunskap" och analytiskt redskap i den akademiska världen och forskningen. Dess företrädare har också med tiden kommit att i allt högre grad verka inom den politiska och demokratiska processen för att allmängöra köns-maktsteorin.

En vida debatterad rapport från 2001 om mäns våld mot kvinnor är *Slagen Dam*, där alla rekvisit för en könsmaktsförståelse finns på plats.¹¹ Begreppet våld blir definierat som allt obehagligt och ovälkommet som kvinnor upplevt någon gång, som att knuffas av sitt manliga syskon till verkliga vålds- och tvångshandlingar där kvinnor misshandlas och till och med dödas. Begreppet våld användes i undersökningen som ett särskilt brett begrepp genom att införa något som i rapporten kallas för ”kontinuumbegreppet”. Det öppnar för möjligheten att se många olika uttryck och grader av våld, trakasserier och andra kontrollformer (som härskartekniker) riktade mot kvinnor i ett enda sammanhang. Metoden är att behandla och analysera alla former av handlingar och upplevelser som något som inte kan dras gränser kring: alla former av handlingar och uttryck som är riktade mot kvinnan eller upplevda av henne som kränkande blir illustrationer av könsmaktsordningen och behandlas per definition som våld. Sammanhanget är det strukturella våldet, en syn där det inte finns hierarkiska skillnader mellan eller grader av våld, de är oavsett grad och art samma slags uttryck för kvinnors utsatta underordning. Författarna upplyser att de därmed inte vill förringa allvarliga brott, utan syftet är att lyfta upp det som vanligtvis anses som mindre allvarligt i ett bredare sammanhang för att belysa hur kvinnors vardag är som helhet. Tanken kan se intressant ut, men just satt i ett sammanhang av könsmaktsordning är de snarare ideologiska antaganden baserade på upplevelser av mäns handlingar mot kvinnor.

Sammanhanget kan beskrivas på följande sätt: om Kalle försöker strypa Linda är det inte annorlunda än när Olof klär av Malin med blicken, det sker i ett strukturellt sammanhang. Resultaten som lyftes fram i *Slagen dam* blev också därefter och att författarna upplever samhället och relationerna mellan kvinnor och män som en *krigszon* är inte att ta miste på:

Våldet utövas i kvinnans eget hem, på offentliga platser inom- och utomhus och på kvinnornas arbetsplatser. Resultaten visar att det för kvinnor inte tycks finnas några frizoner. Våldet utövas överallt. Resultaten pekar på behovet av att uppmärksamma allt det våld – inte minst det sexuella våld – som kvinnor utsätts för av män i sin omgivning; av vänner, bekanta, kollegor och grannar.¹²

Det hävdas bland annat att närmare hälften (46 %) av alla kvinnor sedan de fyllt 15 år har utsatts för könsrelaterat våld av en man någon gång. Fler än hälften (56 %) har utsatts för någon form av sexuellt trakasserier. Högskolorna och universiteten beskrivs som en särskilt riskfylld miljö för kvinnor där två tredjedelar av alla kvinnor utsätts för en massiv sextrakassering. Lika gäller också miljön för flickor under 15 år som ska vara särskilt riskfylld eftersom hela två tredjedelar av kvinnorna påstås ha utsatts för könsrelaterat våld redan som barn. Det framgår ingens tans hur skillnad gjorts på "könsrelaterat" våld eller något om kvinnors egna bruk av våld, det finns inget att jämföra med, ändå blir slutsatsen att kvinnor lever i ett veritabelt våldssamhälle som riktar sig mot dem och att det pågår massiva kränkningar av mänskliga rättigheter på en skala som för tankarna till en krigszon där kvinnor drabbas dagligen av manligt våld, och där sextrakasserier är en del av "kvinnors våldsvardag".

Det uppges att 9 % av kvinnorna efter sin 15-årsdag råkat ut för våld från en man utanför en sexuell relation, och vidare att 5 % respektive 9 % av alla kvinnor i studien har utsatts för våldtäkt eller försök till våldtäkt av någon de inte har en sexuell relation med, och att 22 % haft sex "mot sin vilja". Slutsatsen i rapporten blir att var fjärde kvinna har utsatts för "sexuellt våld".

I jämförelse med andra skattningar är en grov uppskattning att kanske bara mellan 10-20 % av *alla* sexualbrott anmäls; om c:a 12 500 anmäls varje år skulle det innebära, om vi räknar så högt som möjligt med bredaste ansats vad gäller lagstadgade sexualbrott, att 250 000 flickor och kvinnor (alla åldrar) utsätts för ett sexualbrott, allt från blottning till genomförda grova våldtäkter och barnpornografiska brott. Det gör att slutsatsen som *Slagen dam* gör är av en helt annan art då inga andra undersökningar hamnar ens i närheten av att komma fram till att var fjärde kvinna utsatts för sexualiserat våld.¹³ Därutöver konstaterar BRÅ i *Trygghetsundersökningen* för år 2007 att mindre än en procent av kvinnorna uppgav om någon hade tvingat, angripit eller ofredat dem sexuellt.¹⁴ Det ger en skarp fingervisning om hur ännu "bredare" sexuellt våld är konstruerat i *Slagen Dam*, "mot sin vilja" kan betyda något i likhet med att ha haft sex fast man inte direkt hade lust. Det är måhända trist i vissa fall, men det är inte detsamma som våld eller tvång.

Däremot har *Slagen dam* vissa förtjänster med sitt kontinuumbegrepp genom att lyfta fram att även psykiskt våld är något att ta på allvar: att bli utsatt dagligen, som att mobbas, är systematiskt våld. Problemet är att denna specifika undersökning står och faller med den endimensionella bilden av våldets orsaker som ett uttryck för en könsmaktsordning som inte blir meningsfull som kunskap. Den blir därför mer en ideologisk partsinlaga än en belysning av verkliga problem och därmed realistiska lösningar.

Könsmaktsförståelsen som verktyg är dock långt ifrån självklar inom rättssystemet eller som perspektiv för behandlingsmetoder, där snarare individperspektivet varit utgångspunkten. Detta har sin tur kraftigt kritiserats allt sedan 90-talet av företrädare för könsmaktsteorin, och denna typ av kritik har uttryckts i ett antal skrifter, rapporter, betänkanden och utredningar för myndigheter och statsmakterna. En av dessa utredningar är betänkandet *Slag i luften* från 2004, där det understryks att en feministisk våldsförståelse måste innebära att ta avstånd från synen att våldsamma män är individer som avviker från det normala och vidare att våldet mot kvinnor måste ses som en politisk handling och lösningarna kan därför inte samtidigt hantera en individförståelse.¹⁵

Våldet är en jämställdhetsfråga, menar utredarna, och påstår vidare att tidigare utredningar misslyckats med att framhålla detta genom att inte tydligt ta avstånd från individualiserade problem (alkohol, psykisk sjukdom och liknande). De skriver att "för att en könsmaktsförståelse av mäns våld mot kvinnor ska kunna genomsyra det konkreta arbetet och bli relevant i praktiken är det en utmaning att framöver hålla fast vid en könsmaktsanalys också i mötet med konkret våld och individuella kvinnor och män".¹⁶ Genom en sådan könsmaktsförståelse accepteras inte förklaringar av våldet som avvikelser utan framhålls istället som en norm och i kollektiva termer. Det ensidiga sättet att fokusera på könsmaktsordningen ideologiserar partnervåldet och utesluter implicit hur partnervåld verkligen ser ut.

Denna konstruktion av ett allvarligt samhällsfenomen upprepar sig i debatten när våld och våldtäkter påstås utövas av "helt vanliga män", och bort faller distinktionen mellan brottsförövare och oskyldig, som kan uttryckas som att *alla* män i egenskap av bärare av manliga normer, vilka innebär bland annat acceptans

av våld, i själva verket är något slags likställda "kulturella förövare". Här blir också minsta gemensamma nämnare "att vara man" det triviala och meningslösa konstaterandet att män som brukar våld är män. Tidningen *ETC* hade ett temanummer för några år sedan om våldtäkt som illustrerar denna syn ytterligare på män som ett kollektivt problem, där en av artiklarna handlade om att *alla* män är "potentiella våldtäktsmän", vilket byggde på samma förenklade logik att eftersom det inte finns en typisk våldtäktsman måste det betyda att vem som helst våldtar och att minsta gemensamma nämnaren är egenskapen "man" (de är inte kvinnor, och de är inte grodor).¹⁷ Detta är missvisande och trivialiserande på en och samma gång eftersom det blandar ihop konstaterandet att det inte syns på utsidan vem som brukar våld och att män *kan* bruka våld. Av det följer inte någon självklar slutsats att därför kan vem som helst vara förövare, och allra minst slutsatsen att det därför är förväntat av alla män att bruka våld. I idéer och föreställningar om manligheten finns däremot inslag av våld, men det är inte samma sak som att detta är fallet för *alla* män och *alltid*.

Den forskning som finns om våldsamma män visar att vissa mönster är mer framträdande än andra, och denna forskning är vad företrädarna för könsmaktsförståelsen skulle kalla för individ – och avvikelseperspektiv. Vanligt är att sådana män tidigare dömts för våldsbrott, eller har mer eller mindre allvarliga psykiska grundproblem och sjukdomar. Undersökningar av män som sitter i fängelse för våldsbrott visar likvärdiga mönster. Det är de slutsatser sociologen Mikael Rying drar, efter att mer specifikt ha studerat det dödliga våldet mot kvinnor och vilka gärningsmännen är och vad de karaktäriseras av, när han kommer fram till att det huvudsakligen "rör sig om socialt marginaliserade män som begick dessa brott".¹⁸

Vidare skriver Rying att de ofta är kriminellt belastade i övrigt och inte sällan har alkoholproblem. Detta är mönster som inte passar in på den stora majoriteten vanliga män. Hela 90 % av männen var att betrakta som psykiskt sjuka.¹⁹ Detta är således inte helt vanliga män, och det är dessutom tveksamt om offren är helt vanliga kvinnor. Som Rying påpekar tycks kvinnorna också vara socialt marginaliserade eller leva i en sådan situation.²⁰ Det utesluter inte att visst våld mot kvinnor kan vara uttryck för patriarkalt tänkande och kvinnohat. Denna typ

av resonemang kan inte företrädare för könsmaktsförståelsen handskas med eftersom analysen huvudsakligen görs på individnivå och med ett avvikelseperspektiv som inte kan kombineras med könsmaktsförståelsen. Individ- och avvikelseperspektiv utesluter inte i sig förståelse för patriarkala mönster men det breddar däremot förståelsen på ett mer konkret och realistiskt vis för att kunna finna adekvata åtgärder för att skydda människor som löper risk att både potentiellt vara förövare och offer. Att det finns individer som kan stämma med en bild av kvinnohatare kan inte lyftas upp på en generell nivå som fungerar att analysera "manlighet" utifrån. Detta är dock själva motivet i könsmaktsförståelsen; att koppla krig till fred och fredliga betenden med destruktiva och manlighet med våld.

Att påstå att helt vanliga män brukar våld skapar och underhåller stereotypa föreställningar om män och om vår kultur som vare sig är relevanta eller fruktbara. Ändå tycks trossatsen vara stark och genomgripande i studier av mäns våld mot kvinnor i såväl de statliga utredningarna som förment vetenskapliga alster. Att vara anti-social, och/eller att hata människor för att de är av viss hudfärg eller sexuell läggning eller kön är inte automatiskt en psykisk störning, det kan vara en avvikande moral och etik, en brist på respekt för mänskliga värden, något som går tvärs emot de normer som faktiskt genomsyrar vårt samhälle och vår kultur. Vi accepterar inte heller i allmänhet när ungdomsgäng drar runt på stan och rånar och misshandlar; de allra flesta tycker det är förfärligt, det är inte acceptabelt även om själva ungdomsgängen gör det till en livsstil. Vi skulle inte drömma om att likställa ungdomsgängens avvikande livsstil med den vi själva lever, även om vi skulle tillhöra samma etniska grupp, ålderskategori eller kön. Men det är så könsmaktsförståelsen fungerar.

Helt vanliga människor kan däremot sugas in i massrörelser av hat. Nazismen var inte att betrakta som en psykisk sjukdom, det var en hatideologi med förenklade budskap som vann stort gehör i en samhällskultur där respekten för mänskliga värden redan var låg, där människors kollektiva tillhörigheter var enormt viktiga, och den individualistiska synen på mänskliga rättigheter mager och obetydlig. Massrörelser i samhällen där mänskliga rättigheter har svag ställning kan alltså vara förödande, men detta gäller även när vi kallar det för jämställdhetssträvande.

Det gäller lika mycket att vara misstänksam mot förenklade modeller och förklaringar som utmålar människor som onda och goda, och att vi måste vårda och försvara moral och etik. I *Slag i luften* hävdas att den typ av förståelsemodeller som bland annat Rying arbetat med gör det svårt att angripa ”problemet med mäns våld på ett konsekvent och effektivt sätt”. På vilket vis värnar vi moral och etik genom att likställa skurkar med ”vanliga män”? Hur är det sedan tänkt att det konstruktivt ska vara till någon hjälp?

Gärningsmannen blir därmed på ett eller annat sätt avvikande och distanserad från gemene man och kopplingen mellan våld, kön och makt försvinner.²¹

Ändå är det våldsforskningen som på ett relevant vis kommer till slutsatsen att könsmaktsförståelsen faktiskt skyggar från verkligheten och i slutändan att den knappast är till hjälp för kvinnor som riskerar sitt liv. Genom att trivialisera vikten av vilka slags män eller till och med personer (riskgrupper och faktorer) som kan utgöra de största riskerna och sedan hävda att denna distinktion faktiskt undergräver ”kopplingen mellan kön och makt” blir det uppenbart att ideologi blivit viktigare än forskningsresultat och evidensbaserad kunskap.

Manlighet som förklaringsmodell till våld eller det förväntade offergivandet? Ett annat perspektiv på manliga normer.

Pojkar slåss ju, brukar invändningen vara när man kritiserar föreställningen om den våldsamma manliga normen. Pojkar uppmuntras att slåss och kriga, och flickor uppmuntras att vara ömma och vårdande. Pojkar leker med hårda leksaker, flickor med mjuka. Men faktum är att alla barn slåss, flickor som pojkar, ta en titt i närmaste sandlåda och sedan på närmaste skolgård så uppdragas sanningen om våld. Män krigar och fostras till våld, kan invändas, och där hyllas ju mansrollen som aggressiv och våldsam. Om slåss och att kriga urskillningslöst vore allt män gjorde skulle det vara enkelt att se det som ett ”normerande” mönster att män dödar och misshandlar och våldtar

kvinnor. Att pojkar slåss är sant, det är lika sant som att flickor faktiskt också slåss, det säger något om mänskligheten och våldet som inte enkelt kan könsbestämmas även om mönstren kan te sig tydliga och kanske speciellt under krigstillstånd där kvinnor ofta har en mycket utsatt situation. Krig är dock inte det normala tillståndet för människor att leva, de är undantagen, och att tolka extrema situationer som normer är högst olyckligt och missvisande för att förstå mänskliga relationer ur ett köns-perspektiv.

Man kan också ställa frågan varför stater spenderar så mycket pengar på att göra soldater av "vanliga män" och varför de drabbas av chock och det som kallas för posttraumatiskt stressyndrom i krigssituationer. Svaret är att människor, vilket inkluderar män, i regel har svårt för våld. När jag diskuterade detta med en manlig vän ställde han dessutom frågan varför de flesta män föredrar vissa typer av sysslor som soldat, de mindre blodiga som artilleriet, och minst av allt krypskytte som innebär att sikta på mänskliga skallar direkt. Så hade jag inte funderat tidigare, men det ligger en hel del i denna fråga vars svar antyder att våld inte är speciellt normalt eller önskvärt för män ens i krigssituationer.

Att människor slåss kan handla om många olika saker. Mognad, utveckling och inläring, förutom rent externa orsaker som att ge igen för att någon kastar sand eller hotar med dödligt våld. Här finns både anfall och försvar som del av människans sätt att leva och interagera med andra. Att barn tappar humöret är inte nödvändigtvis ett tecken på en blivande mördare och våldtäktsman. Att se barns tendens att slå som en färdig mansprodukt är att ignorera individens moraliska och etiska utveckling, och till och med att blåsa upp problem där de inte finns. Att en del barn inte lär sig internalisera moral och etik i sin personlighet innebär inte att de utgör mallen för alla andra. Rasister och homohatare är inte en mall som har något att säga om andra människor med andra värderingar. Människor som inte respekterar andra människor har inte något att säga om andra människor som gör det.

Krig förekommer och många av de som krigar är män, om än att kvinnor krigar i allt större utsträckning när de får så har de i regel varit uteslutna som tänkbara krigare. Den ökade förekomsten av kvinnor i försvaret kommer antagligen inte visa sig

förändra mönster av våld utan snarare visa dess universalitet och det meningslösa i att dela upp könen i dikotomin aggressiva män och fredliga kvinnor. Att kriga handlar också om rätten att försvara sig. Oprovocerat våld reagerar få människor positivt på, men vi kan hysa största sympati för den som försvarar sig. Den moraliska rätten finns och de flesta människor är eniga om att man har rätt att försvara sig, ett sådant så kallat nödvärn finns inskrivet i de flesta länders lagar.

Det är också moraliskt sett en enorm betydelsebärande skillnad mot att kriga och bruka våld mot försvarslösa icke-angripande människor (om än att ortodoxa pacifister möjligen inte håller med). Att vara soldat, att kriga, en typisk tills nyligen utmanad manlig egenskap eller snarare förväntan, är inte något självklart maktförhållande, men används ofta som ett exempel på makt. Det är snarare ett tillstånd av underkastelse. Samhället förväntar sig att män ska offra sig för andra människor, och i värsta fall med sitt eget liv. Innebörden av detta offer att tåla och acceptera smärta för en överhöghet är att avsäga sig sin person, sina drömmar, sina egna tankar och ytterst sin egen makt. Om man ska dissekera innebörden av denna manlighet är det inte makt som blir det centrala, utan här finns också offergivandet. Det är frågan om hjältemyten. Hjälten är en tjänare, så som i det engelska begreppet "be in the service" (uttrycket för att vara soldat och menig), och en slav. Övergrepp i krig förekommer dock, liksom olika sätt att utöva makt över fiender, men det är inte klart huruvida det är frågan om individuell eller kollektiv makt, så som övergreppen som kablats ut över världen visandes hur amerikanska soldater torterat och förnedrat fångar i Irak. Noterbart i just detta sammanhang är också att det var en kvinnlig soldat som på bild fick exemplifiera denna delikata maktdemonstration. Detta är bara en del av en mycket komplicerad verklighet som rör konflikter och krig, förekomsten av legosoldater innebär en annan slags analys, men offergivandet som finns med idén om soldaten räcker som sådan för att implicera att bilden av makt och krig är långt ifrån självklar för att användas i en könsmaktsanalys, det går inte att bortse från vad det är för slags krav som ställs på män.

Därtill kan också systematiska våldtakter problematiseras som en del av nationell eller etnisk terror och förnedring: Just för att det är en symbolisk förnedring; genom kvinnor förs slakten

vidare, här finns hedersuppfattningar kring kvinnors status och värde, och av sådana anledningar är kvinnor i krig väldigt utsatta och i synnerhet i kulturer där kvinnors värde redan står lågt.

Människor är i olika grad bundna av en tro på auktoriteter och varierar i lydnad. För män är detta fortfarande vida vanligare, och underförstått att de förväntas offra sig och dö för andra, för ett högre gott, för nationen, till försvar och för ära. Ett större mänskligt offer är svårt att se, och det är i så fall det närmaste vi kan komma en idé om manlighet och det är inte självklart en struktur som män tjänar maktpositioner på och allra minst i relation till kvinnor. Könsmönster finns, men hur de fungerar på ett maktplan är allt annat än självklart.

Operation ideologi och krocken med befintlig kunskap

I juli 1998 stiftades Kvinnofridslagen som var ämnad att ta hänsyn till att partnervåld utgör en speciell problematik i samhället, just för att den sker bakom stängda dörrar och att det här finns människor i särskilt utsatta situationer som präglas av systematiskt våld och kränkningar. Tanken med lagen var att upprepade kränkningar och våld skulle beaktas av rättssystemet och en helhetsbedömning av själva relationens våldsamma karaktär skulle tillämpas, där var och en av handlingarna kanske inte är av tillräckligt allvarlig art för fängelse, men sammantaget utgör en systematisk kränkning och något som bör vara straffbart. Lagen är synbart rimlig och äger sin plats i ett rättsamhälle vars syfte är att värna människor mot våld. Men Kvinnofridslagen berättar inte hela sanningen, eftersom det motsatta också kan vara fallet, att kvinnor kan vara förövare och män offer, liksom våld inom samkönade relationer. Lagen är tyvärr därför också ett uttryck för en könsideologisk föreställning, och den är motiverad av trossatsen "mäns våld mot kvinnor" som en ideologisk förståelse, inte av partnervåld generellt.

När människor samlas för att demonstrera mot mäns våld mot kvinnor är det inte i första hand någon demonstration mot våld, utan snarare mest en uppvisning av ideologi mot *manligheten*, som i sig definierats som förtryckande. Därmed har partnervåld blivit en jämställdhetssymbol i likhet med porren eller prostitutionen. Det är inte svårt att sympatisera med organisationer som önskar

göra något mot våldet mot kvinnor av den enkla anledningen att det inte är svårt att ta ställning mot något så avskyvärt som våld. Det problematiska är dock att våld inte är något enkelt att dikotomisera i kön, men utvecklingen har ändå resulterat i att kvinnors våldsutövande och mäns utsatthet osynliggörs och negligeras.

Våldsutövande är inte en man och utsattheten är inte en kvinna.²² De flesta radikalfeminister skulle instämma med att så ser självklart världen inte ut och de skulle också påstå att en könsmaktsordning innebär undantag, eller att alla män givetvis inte är våldbenägna och alla kvinnor inte är offer, men ändå är analysen att våldet i någon mening alltid kan förklaras i strukturella köns-termer och som vi sett är den tänkt att stå i absolut opposition till andra förklaringar.

Könsmaktsteorin hanterar undantagen som bekräftelser istället för kritiska invändningar och utmaningar. Det är lätt att göra så, eftersom vi sällan avkrävs något djupare än att blicka ut i världen och konstatera att det är män som krigar och det är män som sitter i fängelserna. Partnervåld handlar inte om enstaka undantag, utan om personliga berättelser av utanförskap, missbruk och psykiska sjukdomar som utgör mönster och strukturer som är minst lika viktiga att förstå vare sig det handlar om kvinnor eller män, heterosexuella eller homosexuella, men att erkänna detta är också att underkänna teorins hållbarhet och meningsfullhet.

För ideologerna handlar det främst om att se manligheten, och manliga normer, som självaste problemet. För att åter ta Stephan Mendel-Enks bok som exempel, här är den sjuka "manligheten" problemet och utgör temat att attackera och avstå från, reformera eller uttrycka avsky kring. Resultatet är att kvinnors våld utesluts som problem, det är något som sker bortom eller vid sidan av, och ibland som uttryck för kvinnor som betar sig manligt eller har anammat manliga normer och internaliserat dem, varvid får förmodas att kvinnliga normer tryckts undan.

Mammor som slår sina barn problematiseras påfallande ofta som någon som tappat kontrollen av yttre skäl, som att vara ensamstående, trötta, pressade, och liknande, medan sådana problematiserande historier är ovanliga i media när det handlar om män som slår sina barn. Papporna slår på grund av att de är män och därför aggressiva, det är som om det förväntades.²³

Hur man än betraktar kvinnor – som offer eller förövare – är de per definition inte till fullo ansvariga. Det andra resultatet är att

män ses som ett samhällsproblem, ett kollektiv människor som får axla ett ansvar för vad en minoritet gör med argumentet att de gynnas av det våld som män tillfogar kvinnor. Det märkliga och högst oroväckande i denna pågående stereotypisering av män är att när män blir slagna av en partner antas att det är frågan om ett homosexuellt förhållande, och om det gäller ett lesbiskt förhållande antas att det fortfarande är frågan om manlighet som här tar sig uttryck i en ”butch” som slår den feminina parten i förhållandet. Det avslöjar mest av allt könsstereotypa och dikotoma föreställningar om manligt och kvinnligt, där en part måste vara aggressor och den andra måste vara utsatt och per definition är de man och kvinna, och i synnerhet tycks kvinnor kunna vara manliga eller kvinnliga emedan män bara manliga, de kvinnliga männen tycks lysa med sin frånvaro förutom som homosexuella. Detta är en delikat form av sexism och förutfattade essentialistiska meningar både om kön och vad kön är, och som knappt diskuteras i den allmänna debatten.

Detta sker, menar exempelvis forskaren Linda Kelly som 2003 gjorde en grundlig genomgång av den samlade och tillgängliga forskningen om partnervåld, trots att det finns en riklig mängd forskning som visar att män också är offer för partnervåld i heterosexuella förhållanden.²⁴ Genom att undvika den komplexitet som råder i fenomenet partnervåld är det inte konstigt heller att kvinnligt våld implicit (och ibland explicit) ”förnekas, försvaras och trivialiseras.”²⁵ En undersökning i USA, som utfördes under 2000, visade att av de människor som upplevt partnervåld utgjorde män över en tredjedel.

Dessa är inte små undantag som kan viftas bort som homosexuella eller oviktiga, för om någon frestas att tänka att de flesta av dessa män kanske var homosexuella, kan det påpekas att om man räknar på materialet i denna undersökning blir resultatet att för varje homosexuell man drabbad av partnervåld går det 541 heterosexuella män, en förkrossande majoritet är alltså heterosexuella män.²⁶ Redan tidigt kunde undersökningar av partnervåld i heterosexuella förhållanden visa att kvinnor och män visade likartade mönster av att initiera våld och i hur frekvent våldet var.²⁷ Lägg därtill att kvinnor är lika sannolika våldsutövare som män i nära förhållanden. Amerikansk statistik och forskning har visat att kvinnor till och med stod för 70 % av våldet i förhållanden där bara en av parterna utövade våld. I förhållanden

där båda parterna utövade våld fanns en viss tendens att kvinnor brukade våld oftare än män.²⁸

Det förtar dock inte observationen att kvinnor generellt riskerar allvarligare och dödligare skador än män, det är vanligare att kvinnor dödas än män, däremot måste bilden kraftigt nyanseras och som Kelly funnit tycks mäns våld ha minskat drastiskt medan kvinnors våld är i stort sett oförändrat sedan mätningar i början av 80-talet.²⁹ Även om detta är amerikanska förhållanden och forskning så är den ändå relevant för att visa att könsmakts-teorin inte kan handskas med dessa typer av kunskaper, den fullkomligt vittrar bort som en meningslös och sexistisk ideologisk föreställning när den måste hantera hur verkligheten ser ut. Det mer allvarliga är att teorin fått ett sådant fäste att den här typen av förenklade bilder kring partnervåld mer eller mindre blir allmängods och dessutom politiskt korrekt att förhålla sig till. Könsmaktsteorin blir också en förstärkning av en allmän attityd och utbredd sexistisk föreställning om kvinnlighet och manlighet.

Kelly kritiserar med rätta den moderna förnekelsen som det centrala, och att den är orsakad av den feministiska kontrollen över själva frågan om partnervåld, alla andra tycks ju faktiskt ha abdikerat från frågan.³⁰ Kvinnlig våldsamhet utmanar den feministiska teorin lika mycket som den utmanar vårt rättsväsende och vår lagstiftning, därför måste den undvikas eller bortförklaras. Det i sig har haft allvarliga konsekvenser, som att kvinnor faktiskt döms och behandlas mildare och annorlunda än män för samma typ av våldsbrott.

Det intressanta i den här bilden av brott och straff och relationen till könen är att kvinnor under 1800-talet kunde dömas hårdare än män för misshandel (och även andra brott som mord och stöld), det var inte ovanligt att kvinnor som begick våldsbrott ansågs ha passerat gränser för kvinnliga tabun och straffet blev därför hårdare. Det var inte heller ovanligt att sända kvinnor till mentalinstitutioner för sociala eller sexuella normbrott. Själva systemet och institutionerna användes som sätt att forma det samhälleliga acceptabla kvinnliga, genom straff och sanktioner, en slags sanktionerande korsett.³¹ Utvecklingen har skiftat men kan påstås vila på samma slags institutionella grund och metodiska insikter, här är skillnaden att straff och sanktioner antas forma fram en acceptabel manlighet. Resultatet är likartat och

kan tyckas ha skett med en hårfin skillnad, förr straffades kvinnor hårdare på grund av brott mot normer medan män straffas hårdare nu på grund av uppfyllelse av samma normer. Mäns aggressivitet och våld är något som förväntas och som därför anses bör straffas särskilt hårt.

Detta mönster av könsrelaterad olikhet inför lagen kvarstår som idé och har inte utmanats i grunden, snarare har den förstärkts genom att strafftänkandet bara skiftat könsobjekt, och trots att den feministiska avsikten varit att "befria kvinnan" från denna typ av tvångsnormativa korsett. Detta är inte bara en fråga om ideologi och teori utan om psykologiska mekanismer, för vad som skapas är en massrörelse som tar på sig att utpeka kollektiva grupper som ansvariga för våld. Detta är den negativa konsekvensen av kvinnorörelsens ursprungliga och lyckade kamp för att visa att partnervåld inte är en privat affär, men eftersom kampen också bidragit till en splittrad syn på mäns och kvinnors våldsutövande har den politiserats och fått ett innehåll som leder tankarna till en massrörelse ledd av förenklade budskap och svart-vita förhållningssätt. Demonstrationer under parollen mäns våld mot kvinnor visar detta som tydligast, men också olika typer av förhållningssätt visar att det rör sig om ett masspsykologiskt fenomen.

En observation som Kelly gör är att män (åtminstone i USA) oftare arresteras och tas med till häkte när polisen kommer till scener av familjevåld, emedan det är sällsynt när förövaren är en kvinna.³² Det stannar inte med det, den utbredda feministiska föreställningen att partnervåld bara är en produkt av det patriarkala samhället påverkar också hur rehabiliteringsprogram konstrueras.³³ I Sverige är det ett högst konkret problem som journalisten Anna Svensson menar beror på en radikalfeministisk agenda som motverkar rehabiliteringsprogram för att hjälpa våldsamma män från sitt beteende.³⁴ Svensson hävdar att denna brist också bidrar till att våldsamma män och potentiella mördare kan fortsätta sitt beteende utan att samhället ingriper på ett adekvat vis. Det är emellertid, precis som Svensson också visar, helt logiskt att rehabilitering och vård för våldsamma män avvisas, eftersom den feministiska teorin om könsmaktsordningen måste avvisa individperspektivet och lösningar baserade på det. Behandling av enskilda personer får inte plats i teorin. Akademiskt innebär detta att vi dels inte får någon samlad och

bred kunskap, men det riskerar också att leda till, som Kelly observerar och kritiserar, utfrysning av forskare som studerar partnervåld riktat mot män. Det senare går också att knyta till svenska förhållanden, där de som tagit sig an frågan haft det synnerligen tungrott. Att forskning om män som offer dessutom tycks vara frånvarande i Sverige är också en allvarlig indikator på hur politiskt laddat frågan om partnervåld blivit.

När studenterna Camilla Palmberg och Heidi Wasén vid sociologiska institutionen på Stockholms universitet ville ta sig an perspektivet män som offer för partnervåld till sin uppsats möttes de av både oförståelse och motstånd.³⁵ Frågan de mötte var av den implicita och underförstådda arten, att hur kan man alls vilja undersöka partnervåld med män som offer när den bilden så uppenbart krockar med den bild som könsmachtsteorin så starkt hävdar inte kan existera med mer än som undantag? Palmbergs och Waséns uppsats var ingalunda avsedd att undersöka omfånget av hur partnervåldet såg ut, utan en inlaga för att problematisera hur det var att som man vara offret för våld och hur de som män bemöttes av samhälle och institutioner. Vid sin genomgång av tillgänglig forskning kring partnervåld kunde de konstatera att forskning om män som offer för kvinnligt våld knappt finns. En annan studentuppsats, i juridik av Louise Dahlström vid Göteborgs universitet, konstaterade att forskningen i Sverige rörande våldsamma kvinnor och män som offer i relationer lyser med en närmast total frånvaro.³⁶ Kanske detta är tecken i tiden att en ny generation studenter kan komma att förändra den akademiska ensidigheten i detta fält.

Detta trendbrott kan jämföras med att Vänsterpartiets Josefin Brink under hösten 2008 motionerade om "Mäns våld mot kvinnor, samkönat partnervåld och hedersrelaterat våld".³⁷ Ingenstans i motionen nämns män som offer för kvinnors våld. Att däremot nämna samkönat partnervåld kan tyckas vara ett steg framåt, något som bland annat RFSL (Riksförbundet för sexuellt likaberättigande) efterlyst länge, men denna typ av erkännanden tycks mer handla om en möjlighet att avfärda manliga offer med att det är frågan om samkönat våld, kvinnors våld mot män blir effektivt osynliggjort.³⁸

Ett alternativ är att tänka sig att det i Sverige inte råder några fall i någon intressant utsträckning av män som är offer för kvinnors våld, eller att våldet som kvinnor utövar faktiskt är

negligerbart. Det problematiska är att det inte finns någon stabil forskning i Sverige att stödja sig på, och man måste här luta sig på undersökningar som gjorts i andra länder. Det blir därmed frestande att avfärda den forskningen med att Sverige på något vis skulle vara unikt i detta sammanhang. Om vi tänker oss att Sverige trots allt har en mer jämställd kultur än exempelvis USA så håller dock inte ett sådant avfärdande, det skulle alltså innebära att könsmaktsordningen skulle vara mer närvarande i Sverige. Att jämföra straffstatistik är inte tillfredsställande eftersom män tycks avstå från att anmäla och berätta om sin situation i ännu högre grad än kvinnor. I den mån det finns kunskap om detta i Sverige är detta just vad Palmberg och Wasén kunnat visa: män drar sig för att söka hjälp.

Världen är inte så lättolkad och behändig att handskas med som det ibland ges intryck av, för det finns andra dimensioner som faller bort i denna förenklade könsspecifika teori om våld, och när de faller bort kan det visa sig att den hjälp som läggs fram som lösningar är kosmetisk istället för verkningsfull. På köpet skapas en stämning där män som kollektiv blir misstänkliggjorda utifrån en minoritets kriminella och anti-sociala beteenden. Det talas ofta om mäns våld som om det vore acceptabelt och som om manligt våld dessutom vore normerande. Detta är inte sant. En väldigt liten minoritet agerar mot samhällets moral och etik, inte på grund av den. Vore det sant skulle inte lagen konstrueras som den gör och vare sig män eller kvinnor skulle fördöma, uppröras och protestera. Det skulle därmed inte finnas några generella sociala spärrar mot mäns våld, och vore våldet acceptabelt skulle det knappast sitta män i fängelse för sina våldsbrott. Där mäns våld mot kvinnor är acceptabelt råder sällan lagar och rättsväsende som straffar sådana beteenden.

Däremot tycks det finnas ett motsatt problem som sällan tas upp för en seriös och nyanserad diskussion, nämligen tendensen att kvinnors våld tolereras på ett sätt som vore otänkbart för män och resultatet i rättssystemet har blivit att män företrädesvis straffas och kvinnor får hjälp. Det borde egentligen handla om att både straff och hjälp måste resoneras om i varje enskilt fall utan hänsyn till könstillhörighet, om det verkligen inte är relevant, och frågan som kritiskt måste ställas är när och hur det skulle vara relevant.

Hur vi fostrar våra ungdomar i sexism och osynliggör deras erfarenheter

Sedan 1996 har organisationen Operation kvinnofrid medverkat till flera olika kampanjer som gått ut till allmänheten, de två senaste kampanjerna riktade sig specifikt till ungdomar. En av dessa senare bestod av två broschyrer som delades ut 2003 på högstadiet, en till tjejer och en till killar, båda med rubriken *Respekt*.³⁹ De handlade om våld mot kvinnor och ungdomars förhållande till det utifrån en tänkt generaliserad könsskillnad. För tjejerna var budskapet att de har rätt att kräva respekt, emedan för killarna var budskapet att de har ett ansvar för att tjejer visas respekt men inte bara ett personligt och eget ansvar utan ett ansvar för att andra (kompisar) också visar detta. I tjejernas broschyr ges råd för hur de kan få stöd om de blivit våldtagna, hotade eller slagna, till och med om de är rädda för att göra slut och för en rad olika situationer där rädslor kan vara fallet, men det finns inte ett enda sådant råd för killarna, som om utgångspunkten är att killar alltid visas respekt och att de har denna självklara överordnade makt över tjejer. Att respekt skulle vara ömsesidigt och mänskligt självklart att kräva och ge, eller några andra nyanser, ges inte utrymme för. Tjejerna får några frågor som de kan testa sina killars respekt med, emedan killarna får en rad frågor för att kritiskt fundera på om de verkligen visar respekt för tjejerna och om de förstår att ett nej är ett nej. Frågan är om verkligen ungdomar känner igen sig i dessa stereotypa beskrivningar. Broschyren avslutas för såväl tjejerna som killarna med råd för de av dem som är drabbade av våld i familjen, där det fastslås att våld i hemmet per definition är mäns våld mot kvinnor (och barn):

Hemmet borde vara den tryggaste platsen – men så är det inte för alla. I varje skola och i de flesta klassrum finns det killar och tjejer som lever i ständig rädsla för sitt eget, sina syskons eller sin mammas liv! De lever med en pappa som hotar, förnedrar och misshandlar dem. Det är aldrig ditt, dina syskons eller din mammas fel om det är så. En man som slår och hotar är själv alltid ansvarig för sina handlingar. Våld mot andra är ett brott, oavsett vad han skyller på!⁴⁰

Detta befäster ytterligare föreställningen om att våld i hemmet är något könsbundet och utgår från att den högstadieelev som läser detta råd kan relatera till detta, emedan de som inte kan relatera till det men som är drabbade av våld osynliggörs och behandlas som om deras erfarenheter inte existerar. Beskrivningarna och uppmaningarna hade inte förlorat någonting på att neutraliseras, respekt och trygghet har vi alla behov av, även unga killar, men budskapet blir både stereotyp och respektlöst inför individerna. En växande generation unga människor förtjänar bättre lyhörddhet och respekt än detta.

Under 2007 låg Operation Kvinnofrid bakom en andra ungdomskampanj under namnet "Okej sex" och utspelade sig brett och uppmärksammat i stora annonskampanjer och på Internet med egen hemsida.⁴¹ Budskapet riktade sig till unga människor och tog sikte på att problematisera gränsen mellan "okej sex" och sexuella övergrepp, samt pekade på att det inte är acceptabelt med tjatsex. Det noterades att även killar råkar ut för sexuella övergrepp och tjatsex, något som nyanserade bilden mer än tidigare kampanjer, däremot föreställde bilderna och texterna som illustrerade kampanjen uteslutande killar som driver på och tjarar till sig sex eller förväntar sig sex och tjejer som inte vill ha sex. Olika personer uttalar sig om den "sjuka" mansrollen och bilden målas upp av samma typ av dikotomiska föreställning om manlighet och kvinnlighet i termer av aktiva män och passiva kvinnor. Texten tycks helt glömma bort att det inte går att bygga könsbaserade stereotyper på "tjatsex" eller sexuella övergrepp, även om det är lätt att huvudsakligen hålla med om det principiella innehållet och budskapet i övrigt.⁴²

Det är faktiskt inte okej att tjata sig till sex eller att utnyttja någon som till exempel sover eller har blivit för full. Att en tjej haft sex med många betyder inte att hon alltid vill ha det med vem som helst eller när som helst. Och den som väntar tills någon är full nog eller inte tar ett nej för ett nej gör sig faktiskt skyldig till ett övergrepp.⁴³

För ett par år sedan gjordes en utvärdering av de kampanjer som drivits av Operation kvinnofrid och utredarna var positiva. När de sedan tog upp den kritik som riktats mot en av kampanjerna

för dess ensidiga fokus på papporna som problematiska och som förövre beskrevs kritiken som typiska uttryck för en hotad mansbild ("arga pappor" bland annat) och ett framvällande kvinnohat.⁴⁴ Kritiken negligierades därför av såväl medarbetarna på Operation kvinnofrid som utredarna. Även Maud Eduards skriver om dessa reaktioner i sin bok *Förbjuden handling*.⁴⁵ Operation kvinnofrid, menade Eduards, utmanade normer och föreställningar genom att lyfta fram män som en grupp ansvarig som kollektiv för våldet mot kvinnor. Kritiken att det är sexistiskt att kollektivisera män menar hon vidare är missvisande och problematisk eftersom det bygger på att lagen och rättssystemet tar ställning för individen och att det är det som försvårar för kvinnor att organisera sig. Slutsatsen är att män måste kollektiviseras för att samhället ska kunna förstås och för att kunna se det strukturella våldet som drabbar kvinnor (och barn).⁴⁶ Att vägra kollektiviseras och dömas efter sitt kön vore därför samma sak som att förneka kvinnors behov att organisera sig kollektivt, menar hon.

Utredarna konstaterade däremot att den stora delen av de kritiska var män och det fick bli en förklaring till kritiken som sådan. Reagerar män för att de känner sig utpekade och demoniserade och dessutom meddelar detta till berörda faller det tillbaka på dem själva som då är "aggressiva" och hatar kvinnor. Exempel på sådan "aggressivitet" är en brevsribent som skriver att kampanjen var "som ett uttryck för fascism".

Ordet kränkning förekommer ofta: "Jag känner mig djupt kränkt i min egenskap av man efter att ha tagit del av budskapet i 'måste jag träffa pappa i morgon' affischen." Man kan notera att samma slags beskrivningar och vokabulär som används för att beskriva mäns våld och övergrepp mot kvinnor och barn här nyttjas för att beskriva det som görs mot män i denna kampanj. I ett brev talas om att kampanjen nedlätit sig till ett "oförlåtligt" grepp, att man beslutat sig för att det är män man ska "skända kollektivt" på detta sätt...Att kritisera män – och pappor – är i den meningen att häda.⁴⁷

Ett annat sätt att beskriva utredarnas förklaringar är snarare att peka på den totala bristen på självkritisk förmåga som blot-tas genom den nedlåtande tonen inför hur människor känner sig kränkta som personer av kollektiva omdömen. Att uppleva det

som provocerande och demoniserande att kollektiviseras i sexistiska termer, är inte mindre allvarligt för att det är frågan om män istället för kvinnor eller någon annan grupp. Att kalla ensidigt fokus för sexistiskt är inte att uppröras för att det skulle vara frågan om att tabun och normer skulle brytas, utan för att det helt enkelt är upprörande med kollektivistiska omdömen.

Det finns dessutom en risk att absoluta kränkningar av människors rättigheter kommer ske i namn av denna typ av generaliseringar och en rättssyn av offer och förövare baserat på föreställningar om könsbundna beteenden, där såväl kvinnors och mäns personligheter och erfarenheter kollektiviseras. Vad vi än mån timer kalla det så är det inte jämställdhet.

Nu försvarar Maud Eduards just denna syn och hon försvarar också kampanjen genom att kritisera samhällets tendens att försöka bedöma och utgå från att vi är individer, vilket hon alltså anser vara fel då det inte kommer leda till jämställdhet, eller med andra ord: kollektivisering tycks vara den nya rättvisan. Detta är vad Operation kvinnofrid syftar till, att rekonstruera vårt sätt att se på rättvisa mellan kvinnor och män som uttryck för kollektivens balans mot varandra, inte individernas.

I utvärderingen fastslås att kritiken är något som bör tolkas mot bakgrund av manligheten som utmanas och därmed provoceras, och som en händelse är de också "aggressiva". Maud Eduards håller även med om att orsaken till den negativa uppmärksamheten kan bero på att de första kampanjerna (i synnerhet de om männen och barnen i tur och ordning) utmanade "etablerade föreställningar". Detta är fiske på mycket grunt vatten, för sammanfattat har inte Operation kvinnofrid utmanat något alls utan snarast förstärkt sexistiska "etablerade föreställningar".

Den andra kampanjen som inte bara fokuserade på kvinnor som offer utan mer på män som förövare kritiserades av Eduards eftersom den inte nyttjade tillfället att vända på en av texternas budskap: "Ett slag mot en kvinna är ett slag mot alla kvinnor", vilket alltså borde ha formulerats även som att "ett slag av en man är ett brott begånget av alla män."⁴⁸ Så slutsatsen om vi ska följa denna typ av budskap är att inte bara är misshandlade kvinnor symboler för *alla* kvinnor, våldsamma och kriminella män är dessutom symboler för *alla* män.

Män kunde därmed ta passivt avstånd men det kollektiva ansvaret och förståelsen blev därför inte, enligt Eduards, tydlig

nog. Men den kollektiva missen kan nog påstås ha vägts upp med den tredje kampanjen som fokuserade på barnen och att genom dem indirekt fokusera på papporna. Det var också detta som våldade störst uppmärksamhet och upprördhet över det kollektiviserande budskapet mer än de två tidigare.

Utvärderingen tar över huvud taget inte i problematiken kring kvinnor som slår, utredarna verkar ha varit mer eniga om att kritikerna skulle trivialisera våldet som kvinnor möter om de skulle påpekat att även kvinnor brukar våld. Som om förekomsten av insikter om våldsamma kvinnor måste utesluta förekomsten av insikter om våldsamma män. De verkar även ha varit mer upptagna med vad kampanjens slogan ”riktiga karlar slår inte” skulle betyda, eftersom den stod i motsats till budskapet att det är manligheten det är fel på.⁴⁹ Det är ju riktiga karlar som slår.

Vilken föreställning är det då egentligen som utmanas? Ingen alls skulle jag vilja hävda, den är bara ytterligare en stereotyp föreställning. Det vore rimligare moraliskt och mer konstruktivt med en fridslag som är könsneutral, därför att det erkänner denna komplexitet av våld som inte kan förenklas i könstermer. Vi är *alla* skyddsvärda och det implicerar att vi också har behov av att slippa behöva brottas med stereotyper och förenklingar.

Det är lätt att dras med i rörelser med förenklade budskap (vi har sett det förr), speciellt om man från början har en svag moralisk och etisk fostran där respekten för mänskliga värden är låg. Det är inte mer kollektivistiska analyser och strategier som behövs, utan en mer grundläggande inställning till mänskliga rättigheter, vad de faktiskt betyder, och en syn där individerna står i fokus.

Kelly skriver att ”[p]artnervåld representerar den prisade ädelstenen i den feministiska teorins grundläggande budskap att våra legala, sociala, kulturella normer formas på ett sätt att de tillåter män att konstant och enträget utöva försök att förtrycka kvinnor med alla tänkbara medel.”⁵⁰ Det är inte kunskap som utgör idén om mäns våld mot kvinnor, det är ideologiska skyggglappar som ignorerar kunskap och utmynnar i ett meningslöst manshat förklätt till feminism. Det finns en oroväckande aspekt av detta könstänkande, och det är bristen på moraliska och etiska värden, för hur kan man på allvar tro att den kollektiva teorin om mäns våld leder till något annat än hat och ett undergrävande av moraliska och etiska aspekter? Och vad har vi då uppnått? En

kvalificerad gissning: barn som får lära sig att pojkar, just för att de är pojkar, är en sämre sorts människor. Och inte oävet föder det också en slags moralisk straffrihet, det är inte mitt fel. Om mitt kön gör mig till ett svin är det ju inte mitt fel, det är sådana vi är. Det var inte för sådana mål feminismen en gång stred.

Sexualiserat våld och gränslösa rättsprinciper

Sexualiserat våld är brott som varje civiliserat land och folk betraktar som en styggelse. Det är brott som feminister kan tyckas vara eniga om, men precis som med hur våld betraktas och analyseras råder det även här samma ideologiska ställningskrig och motsatta idéer mellan kollektivering eller individualisering av offer och förövare. De feministiska olika idéerna och ståndpunkterna kring sexualiserat våld knyter ihop idéer om sex, kön och våld. För individualister är det inte svårt att se att kvinnor är mycket vanligare som offer för våldtäkt än män, av det konstaterandet är det dock inte självklart att förenkla orsakerna i könsmachtstermer eller att se det som uttryck för manliga och kvinnliga relationer och normer som om våld är acceptabelt och normalt. Det radikalfeministiska budskapet, däremot är att våldet är en nödvändig förutsättning för manlig sexualitet.

Män använder mörkret för att utplåna oss [...] den nödvändiga förutsättningen för manlig sexualitet är utrotandet av kvinnans personlighet, individualitet, vilja och karaktär.⁵¹

Det är denna typ av budskap som ges prov på vid demonstrationer mot våldtäkter och hela idén bakom kampanjer som "ta tillbaka natten". En tro att det bara handlar om att män ska sluta hata kvinnor och lämna dem ifred. Som om kvinnohat är en del av vår kultur. Sedan 70-talet har kvinnorörelsen haft stor framgång i att förändra synen på våldtäkt och hur rättssystemet behandlar våldtäkt i rättssalar och i lagen. Ur denna kamp som skedde i ljuset av den sexuella revolutionen identifierades hur kvinnliga våldtäktsoffer behandlas i rättssalar. En vanligt förekommande fråga för försvaret och för rätten att ta ställning till handlade om kvinnans sexuella beteende och historia. Här har

frågorna vilat på en underliggande moralistisk föreställning om att sexuellt aktiva kvinnor inte kan våldtas. Om hon haft sex tidigare, och i synnerhet med samme man hon anmält, är sexuellt aktiv, om hon haft många sexuella partners, burit utmanande kläder, om hon inte gjort fysiskt motstånd, var steget inte långt ifrån att avfärda det med att hon fick "skylla sig själv" eller att hennes trovärdighet sköts i sank. Trovärdigheten var knuten till hennes sexuella historia. En ärbar kvinna har en kontrollerad och begränsad sexualitet. En hora kan inte våldtas.

Vi som växte upp i ljuset av den kampen har alla lärt oss att det inte är vårt fel när någon angriper oss och att vi har rätt att säga nej helt oavsett omständigheter och att vi äger rätten till juridisk upprättelse när någon förgripit sig på oss. En sak som fortfarande är högst problematisk med den traditionella synen på våldtäkt, enligt min mening, är fokuseringen på *penetration* som upprepas i både lag och tillämpning, och även i konstruktionen av könsmaktsförståelsen (se kapitel 5). Parallellt med det nödvändiga ljus som kvinnorörelsen spridit om våldtäkt och våld har könsmaktsförståelsen i våldsanalysen också betydelse för hur våldtäkt tenderat att bli ett område för ideologi. Våldtäkter var en gång uppfattade som brott och handlingar, men eftersom våld kommit att betraktas som en del av vår kultur och som innebär av våra normer har våldtäkt blivit en stark symbol för "mäns våld mot kvinnor". Det onormala behandlas som det normala. De normer som vi vanligtvis ser som skydd från våld, blir istället utpekade som normer som legitimerar våld.

Våldtäktssymboliken används i argument mot porren, mot prostitution, som symbol för det heterosexuella äktenskapet och för heterosexuella handlingar och relationer mellan könen, och även som symbol för hur män ser på kvinnor genom att till och med blickar påstås invadera och tränga in i kvinnorna och ytterst begränsa deras livsutrymme. Våldtäkt är inte längre avgränsat till det vi vanligen menar med våldtäkt.

I likhet med partnervåld tenderar sexualbrott och i synnerhet våldtäkt vara något könsexklusivt av manliga och kvinnliga dimensioner präglad av våra kroppars fysiska anatomi översatt till en social essentialism. "Män kan inte våldtas" är ett klassiskt påstående med innebörder som står nära såväl ett värdekonserverativt manligt ideal om manlig ointaglighet och kvinnlig sårbarhet och det könsmaktsteoretiska perspektivet som i reaktion

mot idealen paradoxalt nog befäster dem som om de vore normativa och normalt förekommande. Av både värdekonservativa och radikalfeminister får vi lära oss att män och kvinnor är så olika att de kan säras på som två kollektiv och uppsättningar egenskaper. Må vara att deras syn skiljer sig i hur de anser detta vara föränderligt och hur det ska motverkas, deras budskap klingar ändå likartat och lär ut samma slags syn på könen.

Precis samma slags invändningar blir också fallet inför dessa kategoriska ideal, påståenden och uppfattningar. Det blir som tydligast när män stiger fram och delger sina personliga berättelser om sexualiserat våld, som när Lars Gårdenäs problematiserar sin erfarenhet av en våldtäkt han utsattes för i sin ungdom.⁵² Gårdenäs största problem tycks ha varit att behöva brottas med samhällets syn på manlighetsidealen och att i egenskap av att vara man inte kunna göra anspråk på att ha varit ett brottsoffer. Gårdenäs sammanfattar träffande själva könsmaktsförståelsen som präglad av ett slags manligt machoideal. Detta ideal gäller männen som pekar på sig själva som potentiella våldtäktsmän och har uteslutit möjligheten att de som män även kan vara offer och därför måste ju deras självbild präglas av att de på något vis äger en kraft som inte kan ifrågasättas. Men denna syn gäller i lika hög grad kvinnorna som tillmåter männen denna kraft och makt och därför placerar sig själva i rollen som kraftlösa och maktlösa. Resultatet blir åter igen att de "vanliga män" som råkat ut för våld och sexualiserat våld blir osynliga och dessutom skuldbelagda för vad andra "vanliga män" gör. Gårdenäs eftertänksamma slutsats är att om alla män ska känna ansvar och skuld så måste hans skuld och ansvar för den våldtäkt han råkade ut för också vara hans ansvar och skuld.

En vanlig invändning är förstås att det är mycket vanligare att det är män som utövar sexuellt våld. Det må vara så, och det är antagligen också orsaken till att förståelsen av våld vilar på "våldtäkten", men det kan inte översättas som att det är vanliga män eller att det är ett manligt normativt beteende eller acceptabla handlingar i vårt samhälle. Ett resultat av en sådan syn är att män som råkar ut för sexualiserat våld, vare sig det är utövat av män eller kvinnor, har ett ännu större hinder att anmäla och berätta om sina erfarenheter. Möjligen är pojkar undantag eftersom de är barn, men betänk vilket budskap som förmedlades av Operation kvinnofrid till ungdomar där pojkars

erfarenhet som våldsoffer osynliggjordes. Det är ett hinder som naturligtvis har att göra med bilden av mannen som ointaglig, men könsmaktsperspektivet på såväl våld som sexualiserat våld gör att denna bild förstärks, den utmanas inte och det är vare sig till gagn för män eller kvinnor i slutändan eftersom de också befäster stereotyper och kollektivistiska föreställningar.

Teorin är att så länge våldtäkter finns och så länge sex betyder att kvinnor objektifieras, är varje *penetrerande* samlag att betrakta som en process av objektifiering, och sålunda är sex redan en form av sexualiserat våld. Den enda anledningen att detta inte argumenteras för speciellt högt är att det skulle bli för uppenbart absurt. Av det följer att teorin används som ett smörgåsbord där vissa fenomen plockas ur, som porren, prostitutionen och våldtäkter, men andra, som det heterosexuella äktenskapet och samlagen, får vila. Men principen mäns våld mot kvinnor, omyndigförklarandet, och den enorma kampviljan att få gehör för att ett ja ska betyda kanske och därför ett ingenting, är precis lika genomgående.

Bortsett från dramaturgin i hur våldtäkt används som symbol, finns en annan tendens som berör juridiken och här har den feministiska rättviseteorin, som bland annat Catharine MacKinnon formulerat, betydelse. I juridisk mening, enligt denna feministiska syn, är det våldtäkt om en kvinna som har sex känner sig kränkt.⁵³ Det är samma gränslösa rättsprincip som MacKinnon formulerar när det gäller lagar mot porr och den lyfts här över på andra juridiska områden så som våldtäkt, där hon pläderar för att kvinnans upplevelse att en våldtäkt ska ha ägt rum ska räcka som rekvisit för en dom. Vad det betyder är att det inte behöver visas att mannen haft uppsåt att våldta. Men varför inte bara utgå från att samtycke aldrig behöver ges?

Det gör MacKinnon förfärande nog i en intervju i tidningen *Guardian* från 2006 när hon är aktuell med en bok som tar sikte på att bland annat kritisera rättssystemet som en manlig konstruktion som aldrig kan ge kvinnor rättvisa.⁵⁴ Hon menar här uttryckligen att huruvida samtycke uppfattats eller inte är irrelevant och att kvinnans upplevelse av en våldtäkt borde vara tillräcklig. Det betyder implicit en juridik som utesluter att samtycke ens behöver ges, eftersom upplevelsen tillmäts det avgörande och någons uppfattning om givet samtycke är därför ogiltigt. Detta liknar väldigt mycket den idé som Katrine Kielos

förespråkade i sin artikel i *Arena* när hon menade att problemet med rättssynen på våldtäkt var uppsåtskriteriet, det som måste prövas för att kunna bedöma huruvida en våldtäkt ägt rum. Det menar Kielos därför borde vara irrelevant i våldtäktsmål. Detta är framför allt en konsekvens av MacKinnons resonemang. Kielos skriver att:

I ett patriarkalt samhälle som vårt uppfattar män och kvinnor samma sexuella situation olika. Vi är uppfosttrade så: mannen till aggression och aktiv förförelse, kvinnan till passivitet och oförmåga att säga varken ja eller nej. Detta leder till att män varje dag har sex med kvinnor i tron att det är sex medan kvinnorna samtidigt upplever sig bli våldtagna.

[...]

Kvinnan antas i patriarkatet få sitt människovärde utifrån hur och om hon åtrås av män.⁵⁵

Notera att den gränslösa rättsprincipen för MacKinnon hänger ihop med kritiken mot vetenskap, nämligen objektiviteten som en manlig konstruktion, och hur den bör ersättas med kvinnors erfarenhet som grund för vetenskaplig förståelse. Här är den liberala rättsprincipen en manlig konstruktion också. Kvinnors upplevelse av våldtäkt blir översättningen av denna princip. Vilket Kielos också upprepar i artikeln i *Arena*. Det hänger också ihop med synen och argumenten att kvinnors samtycke bara är giltigt om de uttrycker medvetenhet om att de är offer för patriarkatet. I annat fall är kvinnors samtycke irrelevant.

Att ersätta fri- och rättigheter med rättigheter som baseras på status och position är att återinföra ett feodalt samhälle byggt på privilegier baserat på vem du är och vad du är född som. Att bygga upp ett rättssystem som urholkar just de rättigheter som ger kvinnor rätten till sin kropp, innebär också att till exempel rätten till abort kan tas ifrån dem med samma motiveringar. Om vi ska ta argumentet på allvar att kvinnor på grund av sin position i samhället inte kan påstås kunna ge sitt fulla samtycke gäller det mer än bara porren, och detta kan därför lätt vändas mot kvinnor. Det är också så staten betett sig mot kvinnor, med hänvisning till att de inte kan hantera fri vilja, inte anses ha samma förmåga till förnuftigt tänkande, inte anses myndiga nog

att ingå kontrakt i samtycke och fritt associera med andra människor, och så vidare. Allt detta har kvinnor genom historien och i patriarkala kulturer begränsats av. Men här menas på allvar att kvinnor görs fria genom att göras ansvarslösa och genom att offergöras och tas ifrån den enda värdighet som en människa har, sin frihet att samtycka, att få säga nej eller ja. I porren, i frågan om att sälja sexuella tjänster, gällande abort, friheten att ingå äktenskap eller någon annan form av partnerskap, är alla delar av en klassiskt feministisk princip att en kvinnas kropp är hennes rättighet. Av detta följer rätten att säga ja eller nej, och att detta respekteras.

På den noten kan det också påpekas att det vore ett system som är helt oförenligt med demokratiska principer, och i strid med fundamentala mänskliga rättigheter vars utgångspunkt är att stater inte får diskriminera individer och behandla dem olika, det är också ett motiv till varför parallella shariadomstolar i regel inte anses vara en bra idé. Det intressanta är att denna typ av feminister underkänner de grundvalar som det demokratiska samhället är byggt på men ändå gärna talar om kvinnans rätt till sin kropp. Tro dem inte. Det är lätt att tro att de menar mänskliga rättigheter som vi är vana att betrakta dem, men de menar väsentligen inte samma sak med rättigheter, utan menar på fullaste allvar att vi ska behandla människor i enlighet med deras kollektiva tillhörigheter. En konsekvens av detta är rättsystemet, men det borde i lika hög grad gälla hur våra röster vid valurnan ska betraktas. Eftersom kvinnor inte anses kunna ge sitt fullständiga samtycke i relationer till män gäller det inte bara sex, det gäller också äktenskapet och det gäller även när kvinnorna står vid valurnorna. Logiskt sett borde därmed varje kvinnlig röst på en manlig politiker och manliga demokratiska system innebära att kvinnans röst inte är att räkna med. Det kanske vore alltför uppenbart groteskt, men ändå accepteras dessa feministers resonemang när sex diskuteras. Anledningen är att könsmaktsperspektivet som sådant är så behängt med könsföreställningar. Själva bristen på kritiska förhållningssätt till könsföreställningarna, upprepadet av dem och kraven på att institutionalisera dem, föranleder mig att undra huruvida dessa feminister inte är de nya könsförtryckarna, inte bara av män utan som en möjlig oavsiktlig konsekvens även av kvinnor.

Vi kommer aldrig ifrån att det i ett fritt samhälle finns skurkar och ondsinta människor som agerar i strid med samhällets moral och etik. Det vore också omänskligt att genomföra en politik som tar sikte på att allt våld går att socialisera eller kontrollera bort. De flesta män och kvinnor anser redan att våld är fel. Det är en minoritet människor som begår brott.

Det finns en orealistisk tanke invävd i dessa feministiska rättviseresonemang om att det skulle vara möjligt att "ta tillbaka natten" och hävda att rätten att få gå fredad skulle kunna uppnås och garanteras med politiska medel. Visst är det lockande att tänka sig att våld går att utrota, men det är fullkomligt orealistiskt och farligt i förlängningen. Vi har alla rätt att slippa våld, men det betyder inte att det finns någon som helst realism i att tänka sig att det är något som kan garanteras och uppnås. Vi kan demonstrera mot våldtäkt hur många gånger som helst, det kommer inte att förändra det faktum att våld kommer att utföras av de som framför allt inte demonstrerar. Det går förstås att invända och ställa frågan att om priset för vår frihet är förekomsten av våld och våldtäkter, är det värt det? Men vänd på frågan istället: om priset för en nollvision är en totalitär lösning, vilket det nödvändigt måste innebära, är det värt det?

Kvinnors frihet konstrueras som en paternalistisk idé men priset för en total frihet är total frånvaro av mänskliga relationer.

Noter

1 Citatet är från SOU 2004:121 *Slag i luften. En utredning om myndigheter, mansvåld och makt. Betänkande av Utredningen om kvinnofridsuppdragen.* (2004) Sid. 121.

2 Brownmiller, Susan (1975) *Against Our Will. Men, Women and Rape.* Översättning av Forser, Monica (1977) *Våldtäkt.* Stockholm: Bokförlaget PAN/Norstedts.

3 Brownmiller, Susan (1975), sid. 14.

4 Boëthius, Maria-Pia (1976) *Skylla sig själv - en bok om våldtäkt.* Stockholm: Liber förlag. Sid. 191ff.

5 Scully, Diana (1994) *Understanding Sexual Violence: A Study of Convicted Rapists.* New York: Routledge. Sid. 118-136.

6 Kielos (2007), Kielos (2008).

7 Mendel-Enk, Stephan (2005) *Med uppenbar känsla för stil: Ett reportage om manlighet.* Stockholm: Bokförlaget Atlas.

8 Eduards (2002).

9 Detta upprepas i andra kanaler och texter: Eduards, Maud (2002b) "Maskulinitet och mäns ansvar", ur Nordborg, Gudrun; Sigfridsson, Anna, red. *Våldets offer. Vårt ansvar.* Nordisk konferens Hösten 2002. Brottsoffermyndigheten. Sid. 106-115. Citatet från sid. 114.

10 Kampanjbroschyr: *Ta ställning för kvinnofrid* (2003). Operation Kvinnofrid. Tillgänglig på: www.ab.lst.se/upload/Projektwebbar/OperationKvinnofrid/Kampanjbroschyr03.pdf [Hämtad 2009-01-15]

11 Lundgren, E.; Heimer, G.; Westerstrand, J.; Kalliokoski, A-M. (2001) *Slagen dam. Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige - en omfångsundersökning.* Brottsoffermyndigheten. Rapporten finns tillgänglig på myndigheten: www.brottsoffermyndigheten.se [Hämtad 2009-01-15]

12 *Slagen dam* (2001), sid. 74.

13 *Brottsutvecklingen i Sverige fram till 2007.* Brottsförebyggande rådet (BRÅ). Sid. 162f.

14 *Nationella Trygghetsundersökningen 2007.* Brottsförebyggande rådet

(BRÅ). Sid. 7.

15 SOU 2004:121, sid. 12f och 52-54.

16 SOU 2004:121, sid. 61.

17 ETC. 2004:1.

18 Rying, Mikael *Utvecklingen av dödligt våld mot kvinnor i nära relationer*, Rapport 2007:6 BRÅ, sid. 44. Tillgänglig på: http://www.bra.se/extra/faq/?action_question_show.398.0.=1&module_instance=2

19 Rying (2007), sid. 36-37.

20 Rying (2007), sid. 46.

21 SOU 2004:121, sid. 61.

22 För resonemang om hur annorlunda kvinnliga brottsförövare behandlas och för problematisering av våldet som manligt se: Kordon, Suzanne; Wetterqvist, Anna (2006) *Gärningsmannen är en kvinna*, Stockholm: DN Förlag.

23 "Allt var nedkletat - då bara brast det", i en serie om våld i nära relationer i *Dagens Nyheter*: 2005-03-29. Citat: "Både förskolläraren och de sociala myndigheterna borde ha polisanmält mig. Barnmisshandel är ju ett allvarligt brott, men jag vet inte varför de struntade i det. Jag har ännu inte vågat fråga. Jag tänker också på vad som hade hänt om jag varit man, om det varit en pappa som slagit sin dotter."

24 Kelly, Linda (2003) "Disabusing the Definition of Domestic Abuse: How Women Batter Men and the Role of the Feminist State", Paper, *Florida State University Law Review*, Vol. 30:791.

25 Kelly (2003), sid. 793.

26 Blumhurst, Ray "Why Are Most Male Victims of Domestic Violence Alleged to be Homosexual?", *Ifeminist.com* – Editorials: 2005-03-30. Tillgänglig på: <http://www.ifeminists.net/introduction/editorials/2005/0330blumhorst.html>
[Hämtad 2009-01-15]

27 Kelly (2003), sid. 797-799.

28 Whitaker, Daniel J.; Haileyesus, Tadesse; Swahn, Monica; Saltzman, Linda S. "Differences in Frequency of Violence and Reported Injury Between Relationships With Reciprocal and Nonreciprocal Intimate Partner Violence", *American Journal of Public Health*: Vol 97, No. 5. (maj 2007),

sid. 941-947. Finns tillgänglig som abstract på: <http://www.ajph.org/cgi/content/abstract/97/5/941>
[Hämtad 2009-01-15]

29 Kelly (2003), sid. 800. "In the 1992 results, researchers again found that while severe assaults by wives remained fairly steady, the rate of severe abuse perpetrated by husbands decreased between 1985 and 1992 by almost 37%. In overall comparison to the constant rate of husband abuse, the combination of such significant decreases in wifebeating represented a 50% drop between 1975 and 1992."

30 Kelly (2003), sid. 793f.

31 Jones, Vivien, red. (1990) *Women In The Eighteenth Century: Constructions of Femininity*. New York: Routledge. Sid. 14.

32 Kelly (2003), sid. 830-832.

33 Kelly (2003), sid. 844-847.

34 Svensson, Anna "Radikalfeministerna gav Anders Eklund chansen", SVT Opinion: 2008-05-05. Tillgänglig på:
<http://svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?d=35188&a=1131047>
[Hämtad 2009-01-15]

35 Intervju med Camilla Palmberg och Heidi Wasén av Thomas Lerner: "Kvinnovåld mot män tystas ner", *Dagens Nyheter*: 2004-11-03. Tillgänglig på: <http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=531&a=339167>
[Hämtad 2008-11-15]

Uppsatsen: Palmberg, Camilla & Wasén, Heidi (2003) *Slagen man - fyra former av mansmisshandel*. Examensarbete. Uppsats för påbyggnadskurs i sociologi, Stockholms universitet. Tillgänglig på:
http://www.pappaliv.se/pdf_filer/slagenman.pdf
[Hämtad 2009-01-15]

36 Dahlström, Louise (2006) *Våld i nära relationer - Om mäns och kvinnors våld mot varandra*. Juridiska Institutionen, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet. Tillämpade studier, Straffrätt, 20 poäng. Tillgänglig på: <https://gupea.ub.gu.se/dspace/bitstream/2077/4394/1/200715.pdf>
[Hämtad 2009-01-15]

37 Motion till riksdagen 2008/09: Ju444, Brink, Josefin m.fl. (v). Tillgänglig på: <http://www.riksdagen.se/webbnav/?nid=410&dokid=GW02Ju444>
[Hämtad 2008-11-15]

38 RFSL: "Yttrande över betänkandet (SOU 2004:121) *Slag i luften - En*

utredning om myndigheter, mansvåld och makt". Dnr: N2004/9764/
JÄM. Tillgänglig på: http://www.rfsl.se/public/Remissyttrande%20-%20Ett%20slag%20%20-%20SOU%202004_121.pdf
[Hämtad 2009-01-15]

39 *Respekt*, två foldrar riktade till killar/tjejer på högstadiet/gymnasiet. 2003. Sid. 6 (tjejer), och sid. 8 (killar). Operation Kvinnofrid.
http://www.ab.lst.se/upload/Projektwebbar/OperationKvinnofrid/folder_tjejer03.pdf
http://www.ab.lst.se/upload/Projektwebbar/OperationKvinnofrid/folder_killar03.pdf
[Hämtad 2009-01-15]

40 *Respekt* (2003)

41 Kampanjbroschyr: *Vet du var gränsen går?* (2007) Operation Kvinnofrid. <http://www.okejsex.nu/pdf/OpKvin-presentation.pdf>
[Hämtad 2009-01-15]

42 Vad som exakt ska menas med "tjatsex" förblir dock tämligen oklart och hur det ska kunna likställas med tvång, eftersom samtycket eftertraktas och medges om än efter tjat, men tjat är inte samma sak som hot. Gränsen förblir otydlig.

43 *Vet du var gränsen går?* (2007)

44 Jansson, Maria; Wendt Höjer, Maria (2004) *Riktiga karlar, nazifeminister och arga pappor*. Operation Kvinnofrids fyra utåtriktade kampanjer – budskap och reaktioner. En utvärdering på uppdrag av Operation Kvinnofrid. Tillgänglig på: <http://www.ab.lst.se/upload/dokument/publikationer/S/ovrigt/2004/Riktiga%20karlar.pdf>
[Hämtad 2009-01-15]

45 Eduards (2002).

46 Eduards (2002), sid. 62. Resoneras även av Jansson; Wendt Höjer (2004), sid. 12.

47 Jansson; Wendt Höjer (2004), sid. 48.

48 Eduards (2002), sid. 115. Resoneras även av Jansson; Wendt Höjer (2004), sid. 28f.

49 Jansson; Wendt Höjer (2004), sid. 28-31.

50 Kelly (2003), sid. 818.

51 Dworkin, Andrea (1988) "The Night and Danger", *Letters from a War*

Zone. Writings 1976 - 1987. London: Secker & Warburg. Min översättning.
Finns tillgänglig på: <http://www.nostatusquo.com/ACLU/dworkin/OnlineLibrary.html>
[Hämtad 2008-09-15]

52 Gårdenäs, Lars, om sexualiserat våld, i Östergren (2008), sid. 41-49.

53 MacKinnon (1987), sid. 82.

54 Intervju av Stuart Jeffries med MacKinnon: "Are women human?",
Guardian: 2006-04-12.
Tillgänglig på: <http://www.guardian.co.uk/world/2006/apr/12/gender.politicsphilosophyandsociety>
[Hämtad 2009-01-15]

55 Kielos (2007).